

Small white rectangular label with illegible text.

Fotó: Bv. fotó

AZ INTÉZETI VALLÁSGYAKORLÁS SZEREPE A REINTEGRÁCIÓS FOLYAMATOKBAN

*The role of practicing religion inside prison
in the reintegration process*

2000 óta a büntetés-végrehajtási intézetekben a börtönlelkészi szolgálattal és a vallásgyakorlással kapcsolatos jogi szabályozás jelentős változáson ment keresztül. A tanulmány részint a szabályozás változásait hivatott bemutatni, másfelől viszont hangsúlyt fektet a XXI. századi protestantizmus egyházzal, kereszténységgel kapcsolatos tanításaira. Az egyházak helyzetének változása tapasztalható a büntetés-végrehajtási intézetek fogvatartotti populációjának életében. Mi az eredményes reintegráció? Hogyan segít az egyház, a fogvatartottak vallásgyakorlása a reintegrációs folyamatokban? A tanulmány szerzője ezekben a kérdésekben nyújt iránymutatást.

Kulcsszavak: vallásgyakorlás, reintegráció, egyház, kereszténység, börtönlelkész

The laws on practicing religion inside prisons and on the prison pastor service have been undergoing significant changes since the year 2000. The study is on one hand intended to show changes in regulation and on the other hand emphasizes the importance of the teachings of the XXI. Century Christian Protestantism on the church and on Christianity. There is a change in the situation of churches in the life of the inmates in prisons. What is considered to be an effective reintegration? How does the church help prisoners in reintegration processes through religious practice? The author of this paper provides guidance on these issues.

Keywords: religion, reintegration, church, Christianity, prison pastor

Bevezető gondolatok

A letartóztatottak és jogerős elítéltek vallásgyakorlásának jogi szabályozása 2000-től egészen napjainkig jelentős változáson ment keresztül. A börtönlelkészi szolgálat megalakulása, a büntetés-végrehajtási intézetekben vallási tevékenységet végző missziós szervezetek jelenléte elfogadottá vált. Az egyházi szolgálat a büntetés-végrehajtási intézetek életében a napi tevékenység része, integrálása már megtörtént. Mára már kevésbé szükséges a börtönlelkészi szolgálat jelenlétének igazolása, sokkal érdekesebb az, hogy milyen hatással bír a börtönlelkészi szolgálat munkája, a szabad vallásgyakorlás biztosítása a fogvatartottak szabadulás utáni életére. Mind az egyházak, mind pedig a büntetés-végrehajtás nagy figyelmet fordít a börtönlelkészi szolgálat működését szolgáló feltételek megteremtéséhez annak érdekében, hogy a vallásgyakorlás ne csupán alkotmányos alapelv maradjon, hanem napi szinten élhessenek a vallásgyakorlás jogával mindazok, akiknek életében a vallás segítséget, támogatást, útmutatást jelent.

A fogvatartottak vallásgyakorlásával kapcsolatos jogi szabályozás bemutatása

A lelkiismereti és vallásszabadsággal kapcsolatos jogszabályi hierarchia csúcán az Alaptörvény áll, amelynek hetedik cikkében az alábbiakat olvashatjuk a vallásszabadságról:¹

- (1) Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.
- (2) Az azonos hitelveket követők vallásuk gyakorlása céljából sarkalatos törvényben meghatározott szervezeti formában működő vallási közösséget hozhatnak létre.
- (3) Az állam és a vallási közösségek különváltan működnek. A vallási közösségek önállóak.
- (4) Az állam és a vallási közösségek a közösségi célok elérése érdekében együttműködhetnek. Az együttműködésről a vallási közösség kérelme alapján az Országgyűlés dönt. Az együttműködésben részt vevő vallási közösségek bevett egyházként működnek. A bevett egyháznak a közösségi célok elérését szolgáló feladatokban való részvételükre tekintettel az állam sajátos jogosultságokat biztosít.
- (5) A vallási közösségekre vonatkozó közös szabályokat, valamint az együttműködés feltételeit, a bevett egyházakat és a rájuk vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

¹ Magyarország Alaptörvénye VII. cikk

Az Alaptörvény szellemiségét híven visszatükrözi a 2011. évi CCVI. törvény, melynek bevezetőjében az alábbiak olvashatóak:²

A Magyarországon működő vallási közösségek a társadalom kiemelkedő fontosságú értékhordozó és közösségetteremtő tényezői, amelyek hitéleti tevékenységük mellett, nevelési, oktatási, felsőoktatási, egészségügyi, karitatív, szociális, család-, gyermek- és ifjúságvédelmi, valamint kulturális, környezetvédelmi, sport- és más tevékenységükkel, valamint a nemzeti tudat ápolásával is jelentős szerepet töltenek be az ország és a nemzet életében. Magyarország elismeri és támogatja a külföldi magyar közösségek életében meghatározó szerepet játszó vallási közösségek tevékenységét is. Az Országgyűlés

- a lelkiismereti és vallásszabadság érvényre juttatása, a mások meggyőződésének tiszteletben tartása biztosítékeként a vallási közösségek önállóságának biztosítása, az állammal fennálló kapcsolatainak szabályozása céljából,
- figyelemmel az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára, az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezményre, valamint a lelkiismereti és vallásszabadság alapvető emberi jogával kapcsolatban megfogalmazott nemzetközi dokumentumokra, valamint arra, hogy az Európai Unió működéséről szóló szerződés 17. cikke szerint az Európai Unió tiszteletben tartja és nem változtatja meg a vallási közösségek tagállamokban meglévő státuszát,
- az Alaptörvénnyel összhangban, az állam és a vallási közösségek különvált működésének alkotmányos követelményét figyelembe tartva, de az együttműködés kölcsönös előnyökön alapuló elveit megfelelően érvényesítve,
- folytatva a vallásszabadságot biztosító törvényekben testet öltő hagyományt,
- tekintettel az állam világnézeti semlegességére és a felekezetek közötti békés együttélésre való törekvése,
- tiszteletben tartva a vallási közösségekkel megkötött megállapodásokat,
- felismerve, hogy a közjó előmozdításának kulcsa az emberi személy méltóságának a tisztelete, amely lehetővé teszi nemcsak az emberek és a családok számára, hanem a vallási közösségek részére is, hogy szabadon teljesítsék küldetésüket,
- külön is elismerve Magyarország történelmében és kultúrájában folyamatosan meghatározó jelentőséggel bíró egyházak kiemelkedő szerepét az Alaptörvény végrehajtására, az Alaptörvény VII. cikk (4) bekezdése alapján, a következő törvényt alkotja.

A fenti szabályozásból egyértelműen következik az egyházak vallási és társadalmi szerepvállalásának jogosultsága. A 2011. évi CCVI. törvény I. fejezetének 1. §-a a (4) bekezdésben említést tesz a lelkiismereti és vallásszabadság jogának korlátozhatóságáról: Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.³

2 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról

3 Magyarország Alaptörvénye I. Cikk (3) bekezdés

A hazai büntetés-végrehajtás életében meghatározó jelentőséggel bírt az 1979. évi 11. törvényerejű rendeletet hatálytalanító 2013. évi CCXL. törvény, a büntetések az intézkedések, valamint a szabálysértések végrehajtásáról szóló jogszabály bevezetése. A 2013. évi CCXL. törvény 119. §-a (n) bekezdése tesz említést az elítélt lelkiismereti és vallásgyakorlási jogának e törvényben meghatározott módon történő korlátozására. A Bv. Kódex azonban a korábbi törvényerejű rendelethez hasonlóan messzemenően támogatja az elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak vallásgyakorlási jogainak érvényre jutását:⁴

- (1) A bv. intézetben minden elítélt számára lehetővé kell tenni, hogy lelkiismereti és vallási meggyőződését szabadon megválassza vagy megváltoztassa, vallását gyakorolhassa.
- (2) A bv. intézetben minden elítélt számára lehetővé kell tenni, hogy az egyházi személy, a vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást hivatásszerűen végző tagja, az egyházi jogi személy vagy a vallási tevékenységet végző szervezet által megbízott más személy általi gondozásban részesülhessen.
- (3) Az elítélt magánál tarthatja a vallása gyakorlásához szükséges könyveket, írásos anyagokat és kegytárgyakat. A kegytárgyak vallásgyakorláshoz való szükségességének megállapításához, az adott egyházi személy és vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást hivatásszerűen végző tagjának állásfoglalása kérhető.
- (4) Az elítélt számára lehetővé kell tenni, hogy a bv. intézetekben megvalósítható vallásos szertartásban részesüljön a vallási közösség előírásainak megfelelően. A súlyos, életveszélyes állapotban lévő elítélt kérelmére az egyházi személlyel vagy a vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást hivatásszerűen végző tagjával való találkozást soron kívül lehetővé kell tenni.
- (5) Az elítélt eltiltható az istentiszteleten való részvételtől, ha az a bv. intézet rendjét vagy a biztonságot veszélyezteti.
- (6) Az istentiszteletre önként jelentkezők részvétele – az (5) bekezdés alapján eltiltottakat, valamint a magánelzárást töltő elítélteket kivéve – nem korlátozható. A (2) bekezdésben meghatározott személlyel való ellenőrzés nélküli találkozás lehetősége azonban az istentisztelet látogatástól eltiltott, a magánelzárást töltő, illetve biztonsági zárkában vagy részlegén elhelyezett elítélttől sem tagadható meg.
- (7) A bv. intézet elősegíti a vallási közösségek szociális, karitatív, gondozói tevékenységét és az elítéltnak a szabadulásra való felkészítéséhez nyújtott szolgáltatait.

Bár nem kapcsolódik szorosan a vallásgyakorláshoz, mégis szükséges megemlíteni az elítélt és egyéb jogcímen fogvatartott jogainak felsorolásakor a 2013. évi CCXL. törvény 122. § (n) bekezdését: Az elítélt jogosult önkéntes vállalása alapján – a szabadságvesztés fokozatának és a rezsimre vonatkozó szabályok szerint – oktatási, képzési, valamint reintegrációt elősegítő személyes fejlődését biztosító programokon való részvétellel.

4 2013. évi CCXL. törvény, a büntetések az intézkedések, valamint a szabálysértések végrehajtásáról 126 (§)

A lelkiismereti és vallásgyakorlással kapcsolatos jogi szabályozás vonatkozásában lényeges, hogy a fogvatartottaknak számos kötelezettség és előírás betartása mellett a lelkiismereti és vallásszabadság jogának gyakorlását következmények nélkül szabadon elutasíthatja, arról szabadon lemondhat. A Bv. Kódex az elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak vallásgyakorlásával kapcsolatos rendelkezéseit értelmező jogszabály a 16/2014. (XII.19.) IM rendelet⁵ a 110. §-tól kezdődően így fogalmaz:

110. § (1) Az elítélt részére – a bv. intézet házirendjében meghatározott időben és módon – biztosítani kell a vallása gyakorlásával kapcsolatos, törvényben meghatározott jogainak gyakorlását.
- (2) A bv. intézetben az elítélt az egyházi személlyel, a vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást hivatászerűen végző tagjával, valamint az egyházi jogi személy vagy a vallási tevékenységet végző szervezet által megbízott személlyel ellenőrzés nélkül tarthat kapcsolatot. A kapcsolat felvételét bármely fél kezdeményezheti.
- (3) Az elítélt kérelmezheti, hogy vallásának megfelelő élelmérésben részesüljön.
- (4) A vallás gyakorlásának módja nem sértheti a fogvatartás rendjét és biztonságát. Vallási kegytárgyait az elítélt ékszerként, díszként vagy megkülönböztető jelként nem viselheti magán.
111. § Az elítélt részére lehetővé kell tenni, hogy véleményt nyilváníthasson kiskorú gyermeke vallási neveléséről, és azt a szülői felügyeletet gyakorló szülővel vagy a törvényes képviselővel közölhesse.
112. § (1) A bv. intézet feladata az elítélt vallásgyakorlás rendjéről való tájékoztatása, az eseti programok időbeli meghirdetése.
- (2) A biztonsági elkülönítésben lévő, a magánelzárást töltő, a biztonsági zárkában vagy részlegen, valamint a hosszúidős speciális részlegen elhelyezett elítélt kizárólag egyéni lelki gondozásban részesülhet.
- (3) A vallási foglalkozásokon a különböző végrehajtási fokozatú elítéltek együtt vehetnek részt.
- (4) Az ugyanazon büntetőeljárásban letartóztatottak is részt vehetnek vallási foglalkozásokon, ha a bv. intézet biztosítani tudja a rendelkezési jogkör gyakorlója által meghatározott elkülönítési szabályok maradéktalan betartását.

A Bv. Kódex értelmező rendelkezései a napi, intézeti vallásgyakorlási szabályok minden fogvatartott számára érthetővé teszik azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével lelkiismereti és vallásszabadsággal kapcsolatos jogaikat gyakorolhatják. A vallásgyakorlással kapcsolatos jogok érvényesítéséhez nem csak jogszabályokra van szükség. A napi gyakorlatból tapasztalható, hogy a személyi állomány tagjainak érzékenyítése mind a vallásgyakorlási alkalmak megtartása, mind pedig a jogszabályok értelmezése szempontjából szükséges.

5 IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírásg helyébe lépő elzárás végrehajtásainak részletes szabályairól

A személyi állomány tagjainak viszonyulása a fogvatartottak intézeti vallásgyakorláshoz

A fogvatartottak vallásgyakorlásának biztosítása a büntetés-végrehajtási intézetek személyi állományának munkavégzésén is múlik. A munkatársak biztosítják a fogvatartottak vallásgyakorlási alkalmakon történő részvételét.

A fogvatartottak vallásgyakorlásának helyszíne

Sokan feltehetik ezt a kérdést: Miért fontos a fogvatartottak reintegrációja szempontjából a vallásgyakorlás helyszíne? Utazásaim során számos templomot látogattam meg, mindegyiknek sajátos atmoszférája volt. Kevés máig használatban lévő egyházi „romot” láttam. Az Istennel, a Szenttel való találkozás színtere a büntetés-végrehajtási intézeteken belül sem lehet koszos, szemetes, elhanyagolt helyiség. Bár volt olyan időszak a 15 éves börtönlelkészi szolgálatom ideje alatt, amikor helyhiány miatt szomorú állapotok fogadtak. Ezek az idők azonban elmúltak. Minden bv. intézet életében szép és maradandó esemény, ha kápolnát szentelhetnek az egyházi előjárók. Így történt ez a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben is, ahol immáron három szép kápolna került kialakításra. A tisztaság, rend és szépség nem csak higiéniai szempontok miatt fontos. Az esztétikum, a szakrális helyiség klímája elősegíti a vallásgyakorlással kapcsolatos tartalmi elemek elmélyítését. Fontos a jó levegő, az ablakokon besütő napfény, a színek, a megfelelő bútorok, a XXI. századi technikai feltételrendszer megléte. A kápolna a börtönlelkészi szolgálatának helyszíne, a fogvatartottak számára a lelki elcsendesedés, a bűnbánat, az interaktív beszélgetés, a megszokottól eltérő, a változatosságot sugárzó barátságos hely, ahol jó lenni. Célszerű az, ha a börtönkörülményektől függetlenül a fenti kritériumoknak megfelelő helyiség kerül kialakításra.⁶

A mai büntetés-végrehajtási gyakorlatban a biztonsági szempontok érvényesítése mellett a börtönlelkészi szolgálat tagjai tevékenységük során figyelmet fordítanak a fogvatartottak reintegrációjára, a szabadulás utáni életére, a társadalomba történő visszaailleszkedésükre. Nem csak azért, mert a büntetés-végrehajtás az elítéltek sikeres reintegrációja érdekében igénybe veszi a börtönlelkészi szolgálat munkáját.⁷ Azért is, mert a börtönlelkészi szolgálat tagjai fontosnak tartják, hogy a vallásgyakorlás a normális élet része, ezt jelenítik meg minden nap a fogvatartottak között végzett munkájuk során.

Az intézeti vallásgyakorlás specifikumai – Az egyház szolgálata a mai világban

Az alábbi gondolatok az elmúlt évek tapasztalatainak összegzését hivatottak közvetíteni. A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben jól kialakított rendszer teszi gördülékennyé

6 A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet II. objektumának kápolnája

7 2013. évi CCXL törvény 164. § (7)

a fogvatartottak vallásgyakorlásának biztosítását. A Bv. Kódex szabályozása értelmében a fogvatartottak vallásgyakorlással kapcsolatos tevékenysége a fogvatartottak reintegrációjának egy részét képezi. Ezzel egyet lehet érteni, ezt el is lehet utasítani, de az mindenképpen megfontolás tárgyát képezi, hogy az elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak vallásgyakorlása a büntetés-végrehajtási intézet falain belül nem lehet öncélú tevékenység, a jogszabályi háttérre minden körülmények között tekintettel kell lenni.

A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben 1 fő főállású római katolikus diakónus és 2 fő főállású evangélikus börtönlelkész teljesít szolgálatot. A három objektum a börtönlelkészek egyházi szolgálatából, valamint a felekezeti hovatartozásból fakadóan, a vallásgyakorlási profilt, valamint a végrehajtás rendjéből fakadó specifikumokat illetően is eltér egymástól. A sokszínűsügből fakadó eltéréseknek kizárólag pozitív hatásai vannak. Szolgálatunk során a tradicionális egyházi alkalmak megtartása mellett nagy hangsúlyt fektetünk az interaktív vallási tevékenységek megvalósítására is.

A vallás, a hit gyakorlása, az életvezetési tanácsadással kapcsolatos alkalmak rendezése segíti a fogvatartottak sikeres társadalmi reintegrációját. Ugyanakkor az egyházi szolgálat, a vallás gyakorlásának teológiai értelme más üzenetet is hordoz a büntetés-végrehajtási környezetben. Az egyház csak akkor egyház, ha másokért van. Az egyháznak osztoznia kell az emberi közösség életének világi gondjaiban, nem uralkodva, hanem segítve és szolgálva. Egy ismert evangélikus teológus szerint a mindenkori prédikátor szándéka nem az, hogy a világot jobbá tegye, hanem az, hogy Jézus Krisztusban való hitre hívja meg, és tanúságot tegyen az Ő általa és az ő uralma által megvalósított kiengesztelésről. *„Ha az embertől elvárják, hogy egy alapvetően istentelen világban megtapasztalja Isten szenvedésének jelentését, ezáltal maga is az istentelen világban áll. Kereszténynek lenni nem azt jelenti, hogy valamilyen vallásos alapon állva egy vallásos metódika szerint megjelenítünk valakit az életünkben (legyen az egy bűnös, egy bűnbánó, vagy egy szent), kereszténynek lenni azt jelenti, emberré kell formálódunk. Nem egy adott embertípussá, hanem akik Krisztus által leszünk, akik Krisztus terem bennünk. Nem a vallásos cselekedetek tesznek bennünket kereszténynek, hanem a világi életünkben az Isten szenvedésének megélése tesz azzá minket.”*⁸ Az egykori berlini evangélikus püspök 2006-ban tartott előadásának szavai ma is aktuálisak. Tökéletes elméleti alapvetés a fogvatartottak vallásgyakorlásának elősegítése során a lelkipálos empátia fejlesztésére. Az emberlét magas szintű megéléésének megtapasztaltatása lehetséges út a fogvatartottak eredményes reintegrálásának folyamatában. Pedagógiai értelemben is ez az egyik legnehezebb feladatunk. Az egyházak minden időben keresték az utakat az emberek eléréséhez. Ugyanakkor az egyházak a modern világban a maguk helykeresésével is rendkívül sokat foglalkoznak. *„Ma leginkább a vallás jövőjére, mint a hit jövőjére fókuszálunk. Ez azzal hozható összefüggésbe, hogy a keresztény hit sehol a világban nem léphet fel monopol igénnyel... Még azokban az országokban sem, ahol a keresztény egyházak csaknem az egész lakosságot magukba foglalták, a kereszténység csak egy többé-kevésbé erős faktor a sok más mellett. A jelenben a sokféle vallási-világnézeti irányzat egy ellentétben csúcsosodik ki, ami a hitről és vallásról való gondolkodást már a felvilágosodás korától kezdődően meghatározza. Az egyik oldalról megfigyel-*

8 Wolfgang Huber: Das Vermächtnis Dietrich Bonhoeffers und die Wiederkehr der Religion

hető – különösen a kereszténység példájánál – egy jelentős mértékű egyháziatlanság a keresztény közösségek egyfajta megfáradása, valamint a dominanciára törekvő intellektuális valláskritika, más oldalról pedig jelentős figyelem irányul az új vallásos mozgalmakra, az élénk lelki közösségekre, valamint ezeknek a nyilvánosság előtti vitákat befolyásoló vallásos hozadékára. Az egyháziatlanság gyakran a társadalmi modernizációban a feltartóztathatatlan szekularizációs folyamatok tézisével kerül összefoglalásra, amelyben az egyház és a vallás elveszítették jelentőségüket.”⁹ Wolfgang Huber analízise aktuális. Nincsenek könnyű helyzetben sem a mai egyházak, sem az egyházi képviselők. Talán a mai, deklaráltan keresztény magyarországi helyzet még nem annyira tragikus, mint Nyugat-Európában. A negatív tendenciák még nem érték el teljesen az egyházak hétköznapijait. A hit, mint lehetséges opció segíthet a negatív folyamatok megfékezésében, megelőzésében. Erre a rövid kitérőre azért volt szükség, mert a fogvatartottak szabad életből hozott nehéz életkörülményei mellett az egyháziatlanság is meghatározó. Az egyháziatlanság is, mint oly sok minden más, sokszor az alacsony iskolázottsággal és a fogvatartottak szociális és családi körülményeivel hozható összefüggésbe.

A vallásukat gyakorló fogvatartottak szociális háttere, gyülekezeti közössége

Az intézeti vallásgyakorlás során nem dokumentálok a felekezetségre, vallási hovatartozásra utaló szenzitív adatokat. A börtönlelkészi szolgálat tagjai nem készítenek feljegyzést az egyes fogvatartottak iskolázottságáról, családi, etnikai helyzetéről. Mégis a fogvatartottakkal történő rendszeres találkozások során a rendezett körülmények, a szeretetteljes családi kötelékek elvesztése, vagy ezek teljes hiánya nyilvánvalóvá válik. Ennek az ellenkezője is igaz. Olykor jól szituált, megfelelő családi háttérrel rendelkező fogvatartottakkal is találkozom. Börtönlelkészként gyakran fel sem teszem a kérdést, hogy ki, miért került börtönbe. Természetesen első pillantásra senkiről nem alkotunk semmilyen véleményt. Az ember majd a későbbiekben vele szemben ülő emberről először benyomásokat gyűjt. Jó, hogy a szolgálat során erre is adatik megfelelő idő. A fogvatartottak közössége heterogén jelleggel bír. Valóban az Isten Szentlelkének munkája szükséges ahhoz, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben egyházi jelleggel közösségek alakuljanak ki. Börtönlelkészként rendkívül fontosnak tartom ezt a közösségi jelleget. A világi közösségekhez hasonlóan a börtönben is legyen gyülekezet. Természetesen, a jogi szabályozásból fakadóan tekintettel vagyok a különböző csoportok kialakítása során a büntetőjogi, büntető-eljárásjogi, valamint a büntetés-végrehajtási anyagi jogszabályokra. A különböző közösségek kialakításánál figyelembe veszem a rezsimszabályokat, az elkövetett cselekmények jellegét, az egyes fogvatartottak koncentrációs képességeit, a személyes szimpátia, antipátia jelenlétét és természetesen lehetnek olyan közösségi alkalmak, ahol ezen szempontok nem játszanak akkora szerepet. A legnyitottabb közösségi alkalom a fogvatartottaknak tartandó istentisztelet. Az alábbiakban egy női fogvatartotti levélből idézek, amelyet a reintegrációs őrizete megkezdése előtt írt részemre:

⁹ Wolfgang Huber Glaubensfragen, p. 25-27.

„Köszönöm az istentiszteletek meghittségét (milyen fura ezen a helyen ilyen leírni, pedig én sokszor éreztem ezt a kápolnában), köszönöm a csoportfoglalkozások oldottságát, köszönöm, hogy heti néhány alkalommal „elvitt” gondolatban, köszönöm, hogy a tornák alkalmával a testem épségét is meg tudtam őrizni, így a lelkem is könnyebben túlélte... Köszönöm, hogy segített visszatalálni, újra közelebbi kapcsolatba kerülni Istennel. Köszönöm a vezetést, köszönöm a terelést. Elfelejtettem, köszönöm, nagyon köszönöm a családi istentiszteleteken való részvétel lehetőségét is, rengeteget segítettek és adtak a találkozások. Életem végéig szeretettel és hálával gondolok Önre.”

Szinte valamennyi foglalkozástípus említésre került ebben a levélrészben. Talán érzékelhető, hogy egy vallását gyakorló fogvatartottnak, aki soha nem élt Isten nélkül, de vele sem, mit jelent a vallás gyakorlása. A fogvatartott keresztényként szabadult.

A börtönlelkész szerepe a reintegrációs folyamatokban

A 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szól. A törvény bevezetőjében a törvényhozó hatalom elismeréssel adózik az egyházak munkájával kapcsolatban. A bevezető értelmében és a napi gyakorlatban is nyilvánvaló, hogy az emberi létnek nincs olyan területe, amelyet ne lehetne kapcsolatba hozni a vallással, a vallásgyakorlással. Az eltérő foglalkozástípusok mind egy célt hivatottak megvalósítani: a büntetés-végrehajtás oldaláról jelentkező igény a sikeres reintegrációs folyamat, a börtönlelkézi szolgálat tagjaként pedig meghatározó tapasztalni, ha valaki jó keresztényként valóban megújulva testben és lélekben folytathatja a szabadulást követő életét. Mi áll a sikeres, eredményes reintegrációs folyamatok hátterében? A kérdésre végtelenül egyszerű válaszolni: imádság és munka, inspiráltság, hogy másokat motiválni tudjunk. A legtökéletesebb körülmények sem segítenek, sőt még a legjobb szándékok sem, ha a börtönlelkész nem eléggé kreatív annak felismerésére, mi segít pontosan ezen folyamatok pozitív felerősítésében.

Ahhoz, hogy a börtönlelkész adni tudjon, töltekeznie kell. Segít az utazás, a más nyelv, a kultúrák különbözőségének gazdagsága, a csend, az olvasás, a szemlélődés. Nem egyszerűen ugyanis a hangot megtalálni a mai emberrel.

Pár nappal ezelőtt beültem legkedvesebb nürnbergi templomomba, a Lorenzkirchbe. A rövid áhítat, valóban olyan volt, amilyennek meghirdették: 15 percben mindent megkaptam, amiért oda bementem. Gyönyörű zenét, kedves, érthető gondolatokat egy zsolnárs kapcsán, családom, gyermekem szerető közelségét. Végül pedig németesen az ott szolgáló lelkész barátságos mosolyát és kézszorítását a templom kapujában. Miért is írtam ezt le? Mert a vallásukat gyakorló fogvatartottak sem vágnak másra, mint hogy ezt megkapják. Ezzel az ajándékkal, a szellemi, spirituális kincsekkel tovább lehet menni, lehet emlékezni rájuk, elő lehet venni akkor, amikor az ember elfárad, vagy bizonytalannak érzi életét. Az összes vallásgyakorlási alkalom erre kell, hogy inspirálja a fogvatartottakat: Isten közelségének felfedezése kapcsán legyen erejük, motiváltságuk a jó mellett dönteni, pozitív elhatározásokra jutni. Ezekben a folyamatokban nélkülözhetetlen a fogvatartottak családi kapcsolatainak erősítése. Ezért tartok immáron hat éve rendszeresen családi istentiszteleteket, ahol a fogvatartottak közvetlenül érintkezhetnek gyermekeikkel, házastársaikkal, szüleikkel, engedélyezett

kapcsolattartóikkal. Az istentisztelethez kapcsolódóan a látogatás során lehetőség nyílik a hozzátartozók megismerésére és szükséges esetben lelkipozíciójára is.

A feszültségekről nyíltan lehet beszélni, azokról a terhekről is, amelyeket a családtagoknak hordozniuk kell. A szétszakítottság különösen a női fogvatartottakat és gyermekeiket érinti a legfájdalmasabban. Ezek a hiányok is tudatosulnak. A szabad életben „természetesnek” tűnő dolgok, események, élmények felértékelődnek. Arra a helyre kerülnek, ahol korábban is lenniük kellett volna. Így lesz a sokféle pozitív hatás életető, megtartó erővé a vallásukat gyakorló fogvatartottak életében. Így lehet a reintegrációs folyamat eredményes.

Végezetül pedig hadd adjam közre a fent említett fogvatartott részemre írt leveléből a befejező gondolatokat: *„És egy utolsó gondolat...., azon a pénteken, amikor a bv. bírótól visszafelé jövet megállt a rabszállító autó a kapu előtt, elcsigázottan és boldogan néztem ki az ablakon – és Ön éppen akkor lépett ki a kapun és indult hazafelé. Akkor és ott elköszöntem Öntől. Sok szeretettel X. Y.”*

Bizonyára vannak szomorú tapasztalatok a vallásukat gyakorló fogvatartottakat illetően a reintegrációs folyamatok eredményessége vonatkozásában. A fentebb idézett levél azonban ennek ellenkezőjét mutatja. A virtuális fogvatartotti arcképcsarnokban a 15 év börtönlelkészi szolgálat során arányaiban több vallását gyakorló fogvatartott integrálódott sikeresen a társadalomba, mint amennyivel visszaesőként találkoztam. Hiszek abban, amit Pál apostol is meggyőző erővel fogalmaz meg a Római levél 12. fejezetének 21. versében:

„Ne győzzön le téged a rossz, hanem Te győzd le a rosszat jóval.” Egyedül a jó közvetítése segít a változás fontosságának felismertetésében, a társadalomba történő visszailleszkedés folyamatában.

Felhasznált irodalom

2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról
2013. évi CCXL. törvény, a büntetések az intézkedések, valamint a szabálysértések végrehajtásáról
- IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásainak részletes szabályairól
- Magyarország Alaptörvénye
- Wofgang Huber: Das Vermächtnis Dietrich Bonhoeffers und die Wiederkehr der Religion - előadás online változata. www.ekd.de/060204_huber_berlin.htm
- Wolfgang Huber Glaubensfragen 25-27. o. online. beckassets.blob.core.windows.net/product/other/16686180/leseprobe_huber.pdf